Poliisitarkastaja Antti Leppilahti 04.04.2018 POL-2018-11423

Eduskunta
Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö 21.3.2018, asiassa HE 17/2018 vp, kuulemistilaisuus, 5.4.2018 klo 10.00

Asiantuntijalausunto koskien hallituksen esitystä 17/2018 vp laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

1 Asia

Eduskunnan lakivaliokunta on viitekohdan lausuntopyynnössään pyytänyt Poliisihallitukselta asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä17/2018 vp laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Poliisihallitus on jo hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa antanut oman lausuntonsa oikeusministeriölle edellä mainitun lakiehdotuksen luonnokseen 8.8.2017 (POL-2017-12649).

2 Lausunto

Hallituksen esitys on pääosin onnistunut ja tavoitteiltaan kannatettava. Uudistus yksinkertaistaisi ja selkeyttäisi syyttäjälaitoksen rakennetta ja lisäisi syyttäjätoiminnan yhdenmukaisuutta. Uudistuksen tarkoitusta on esityksessä perusteltu mm. tarpeella muuttaa syyttäjälaitosta vastaamaan paremmin syyttäjien muuttuneen ajankäytön vaatimuksia. Uudistuksella voidaan tehostaa syyttäjien toimintaa ja yhtenäistää työprosesseja ns. nopeasti käsiteltävissä asioissa, ohjata erikoissyyttäjien työpanoksen kohdentumista tarkoituksenmukaisesti, turvata syyttäjien työpanoksen kohdentuminen nykyistä paremmin vaativimpiin rikosaisoihin ja parantaa kansalaisten yhdenvertaisuutta ja oikeusturvaa. Tavoitteet ovat linjassa myös poliisin esitutkinnan työmäärän kasvun ja rikostorjunnan tavoitteiden kanssa.

Syyttäjätoiminnan keskittäminen nykyistä suurempiin yksiköihin edistää yhä laajemman ja yhdenmukaisemman esitutkintayhteistyön luomista poliisin ja syyttäjän välillä. Uudistuksella luodaan myös aiempaa vahvempi erikoissyyttäjien järjestelmä. Erikoissyyttäjät ovat erityinen voimavara myös esitutkinnalle, tukemalla laadukasta ja tarkoituksenmukaista esitutkintaa sekä rikosvastuun kohdentumista.

Erityisesti kiinnitetään huomiota seuraaviin asioihin:

Rikosasian siirtäminen toiselle syyttäjälle

Lakiehdotuksessa on sen 21 §:ssä ehdotettu, että syyttäjä voisi antaa käsiteltävänä olevan rikosasian toisen syyttäjän tehtäväksi tämän suostumuksella, jos se on asian laatu ja muut seikat huomioon ottaen tarkoituksenmukaista. Lisäksi tämä edellyttää molempien syyttäjien esimiesten suostumusta. Ehdotettu menettely olisi tarpeettoman tiukka esimieshyväksyn-

POLIISIHALLITUS
Asemapäällikönkatu 14, PL 22, 00521 HELSINKI
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puh. +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780

nän edellytyksen vuoksi ja voisi vaikeuttaa rikosasioiden sarjoittamiseen ja keskittämiseen liittyvän poliisin ja syyttäjän välisen esitutkintayhteistyön sujuvuutta, aiheuttaen siihen päätöksentekoprosessista johtuvaa tarpeetonta aikaviivettä. Esimieshyväksymisen tarkoitukseen liittyvä syyttäjien työmäärien seuranta olisi mahdollista toteuttaa muutoinkin kuin säätämällä siitä laissa. Esimieshyväksyntää koskeva virke esitetään poistettavaksi.

Varallaolo

Lakiehdotuksessa on sen 25 §:n 3 momentissa ehdotettu, että Valtakunnansyyttäjän määräämällä syyttäjällä olisi varalla ollessaan toimivalta päättää toimenpiteistä toisen syyttäjän käsiteltäväksi määrätyssä asiassa, jos toimenpide ei siedä viivytystä. Säännös on erittäin tärkeä, sillä erityisesti Eurooppalaisiin tutkintamääräyksiin liittyy syyttäjän velvollisuus vahvistaa kaikki Suomesta lähtevät oikeusapupyynnöt (tutkintamääräykset). Varallaolotehtävää suorittava syyttäjä voi joutua tilanteeseen, jossa hänelle esitetään kiireellinen tutkintamääräys toisen syyttäjän hoidettavaksi määrätyssä asiassa. Syyttäjällä tulisi tällöin olla, ei ainoastaan oikeus, vaan jopa velvollisuus päättää toimenpiteistä tällaisessa tilanteessa.

Valtakunnansyyttäjän tehtävät ja ratkaisuvalta

Lakiehdotuksessa on sen 11 §:n 3 momentissa ehdotettu valtakunnansyyttäjän oikeutta antaa syyttäjäoikeudet määräajaksi rajattavaksi nykyisestä siten, että ne voitaisiin antaa vain henkilölle, joka on virkavapaalla syyttäjän virastaan. Ehdotus rajaisi ulkopuolelle mahdollisuuden antaa syyttäjäoikeudet esimerkiksi syyttäjälaitoksessa tehtäväkierrolla olevalle, syyttäjän kelpoisuusvaatimukset täyttävälle poliisimiehelle. Tämä rajoittaisi tehtäväkierrolla olevan mahdollisuuksia työskennellä täysipainotteisesti syyttäjälaitoksessa. Rajauksella voisi olla kielteisiä vaikutuksia poliisin ja syyttäjälaitoksen väliselle tehtäväkierrolle ja yhteistyön kehittämiselle. Säännös tulisi pitää tältä osin nykytilanteen mukaisena.

Syyttäjätoiminnan valvonta

Lakiehdotuksessa on kolmessa kohtaa säädetty syyttäjätoiminnan valvonnasta: 4 §:n 3 kohdassa säädettäisiin Valtakunnansyyttäjän toimiston tehtäväksi valvoa syyttäjien toiminnan laillisuutta ja yhdenmukaisuutta, 5 §:n 2 momentissa säädettäisiin syyttäjäalueen tehtäväksi valvoa syyttäjien toiminnan laillisuutta ja yhdenmukaisuutta omalla toimialueellaan ja 11 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädettäisiin Valtakunnansyyttäjän tehtäväksi valvoa ja edistää syyttäjätoiminnan oikeudellista laatua ja yhdenmukaisuutta.

Syyttäjätoiminnan valvonta ei kuitenkaan ole riittävällä tapaa säädettyä erityisesti koskien poliisin tekemäksi epäiltyjen rikosten esitutkinnan johtamista. Tehokkaan valvonnan tulisi ulottua myös merkittävää toimivaltaa käyttäviin tutkinnanjohtajina toimiviin syyttäjiin, jotka muun muassa päättävät pakkokeinojen käytöstä.

Poliisin tekemäksi epäiltyjen rikosten tutkinnan johtaminen kuuluu esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 4 §:n mukaan syyttäjälle, ja jonka järjestämisestä vastaisi ehdotetun lain 4 §:n 6 kohdan mukaisesti Valtakunnansyyttäjän

toimisto ja tutkinnanjohtajien nimeämisestä päättäisi ehdotetun lain 11 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisesti Valtakunnansyyttäjä. Poliisin tekemäksi epäiltyjen rikosten tutkinnanjohdon osalta samat tahot toimisivat siis sekä toiminnan järjestelyistä vastaavina että sitä valvovina tahoina. Ehdotetussa tilanteessa syyttäjätoiminnan valvonta ei vaikuttaisi olevan yksiselitteisen esteetöntä ja läpinäkyvää.

Lisäksi kiinnitetään huomiota siihen, ettei lakiehdotuksessa ole määritetty oikeusministeriölle ohjaus- ja valvontaroolia Syyttäjälaitokseen nähden. Ehdotetun lain 3 §:n 3 momentissa säädettäisiin vain, että Syyttäjälaitos kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan. Vastaava säännös poliisia koskien on lain poliisin hallinnosta (110/1992) 1 §:n 1 momentissa, jossa säädetään sisäministeriön tehtäväksi poliisin toimialan ohjaus ja valvonta. Vastaavan sisältöinen kirjaus tulisi olla myös Syyttäjälaitoksen ja oikeusministeriön välillä.